

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. IV. Instrumenta varia de rebus gestis S. PLacidi conficta rejiciuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
J. B.

§ IV. Instrumenta varia de rebus gestis S. Placidi conficta rejiciuntur.

Figmenti loco
habendum

Chronico Casinensi, anno 4603 typis Parisiensibus edito, a pag. 760 subnectitur non exigua privilegiorum epistolarumque collectio, e quibus varia, ad S. Placidi res gestas spectantia, magnum iis pondus, utpote a synchronis ac S. Placido familiaribus profecta, adderent; si quidem genuina hæc forent, ac omnino talia, qualia eorum tituli indicant. Quis enim luculentiora, quam Tertulli, S. Placidi patris; quam Gordiani, ejus consanguinei; quam Steulorum, apud quos annis aliquot moratus, passusque fuerat; quam Gordiani alterius et S. Mauri, illius commilitonum; quam Vigilii Pontificis denique, et augustorum Justiniani ac Theodoræ testimonia requirat?

B Verum dolendum est, sub tam speciosis titulis nihil præter figmenta latere. Quo tempore primum hæc conficta sint, definire non valeo: at ante Petri Casinensis diaconi et Stephani Aniciensis ætatem, seu ante sæculum XII nusquam citata reperi. Leo quidem Marsicanus lib. 1, cap. 4 decem et octo curtium, (quot numerantur etiam in Privilegio Tertulli, de quo infra) in Sicilia sitarum et a Tertullo S. Benedicto donatarum meminit; sed hæc aliunde discere potuit.

instrumentum
donationis,

53 Atque hæc quidem citatorum monumentorum auctoritatem universim minuunt: at fidem longe minorem apud eruditum lectorem invenient, si seorsum singula perpendantur. Hinc inde aliqua, unde de eorum valore judicare lector possit, e singulis delibabo, ne, si singula huc transcribam, aut singulos eorum errores referam, prolixitate nimia lædium ac molestiam lectori creem. Primum quidem eorum, quæ ad S. Placidum spectant (de iis enim solis loquor) Tertulli est, quo octodecim suas curtes, in solo Siculo sitas, S. Benedicto donat vel confirmat, in quo vix sani quidpiam reperias. En illius inusitatum perinde ac ridiculum initium: Tertullus Dei gratia invictissimæ reginæ cæli terræque civitatis Romanæ patricius, dietatoribus, magistratibus, senatoribus, consulibus, proconsulibus, præfectoribus, tribunis, centurionibus, decurionibus et omnibus hominibus per totum orbem commorantibus Romanæque ditioni subjacentibus, salutem et perpetuam pacem. Formula, Dei gratia, primus usus est Pippinus Franciæ rex, ut Mabillonius docet lib. II de Re diplomatica cap. 3, num. 6, propterea quod extraordinario modo pervenerat ad regnum; nec ea Justiniano aut Romanis seu privatis, seu quacunque dignitate ornatis in usu fuit. Quis Romam in scriptis publicis ac solemnibus invictissimæ cæli terræque reginam vocitavit? Quem denique hic loquentem audis, Romanumne patricium, an Augustum?

a Tertullo
S. Benedicto
factæ,

54 En modo Tertulli donationis finem non minus absurdum: Si quis autem, inquit, hoc decretum nostrum violare præsumperit, XIV millia talenta auri purissimi Romano solvat imperio. Scivine, qui hæc finxit, quanti auri talentum esset? Præterea notæ chronologicæ, donationi additæ, non coherent. Ita habent: Actum est hoc decretum XV Calen. Julii, anno imperii Justiniani

quinto, CCCXXVI Olympiade. Olympias 326 respondet anno 525, cujus die 9 Julii annum imperii sui octavum Justinus exorsus est. Subnectuntur denique hæc testium subscriptiones: Ego Tertullus patricius manus meæ signo roboravi. Ego Symachus pat. consul subscripsi. Ego Boetius bis consul subscripsi. Ego Vitalianus consul subscripsi; sed nihilo melioris notæ. Vitalianus consul fuit anno 520, sed in Oriente, et Constantinopoli VII mense consulatus sui XVI vulneribus confossus, in palatio cum Celeriano et Paulo satellitibus suis interemptus est, inquit Marcellinus in Chronico, cui Evagrius et Theophanes consonant. Annum itaque Justinianum Vitalianus ille non vidit, nec subscribere illo anno Tertulli donationi potuit: præter hunc autem, qui hisce temporibus consul fuerit, non novi alium.

55 Præterea, quemadmodum Vitalianus consul anno quinto Justinianus superstes non fuit, ita inter consules Boetius, qui bis consulatum gesserit, non reperitur. Flavius Boetius consulatum catalogum suo nomine auxit anno 487: sed hujus nomen Fasti consulares non repetunt. Ad annum quidem 510 Anicius Manlius Severinus Boetius, Eutharici collega, iisdem Fastis inscribitur, uti et ad annum 522 una cum Q. Aurelio Anicio Symmacho: sed ex duobus unum Tertulli Chartæ fabricator verosimilius conflavit. Quanquam enim utrique consuli eadem nomina fuerint, neuter tamen secundo consul dicitur, contra ac in Fastis illis fieri solet; et Boetius ad annum 522, si tum secundo consul fuisset, de more præpositus fuisset Symmacho, qui tum primum consul procedebat: qui enim anno 485 consul fuit Symmachus, Q. Aurelius Memmius dictus fuit, ut ex antiquis Boetii exemplaribus Sirmondus in Annotatis ad Ennodii Epistolam 25 libri VII tradit. Ubi etiam docet, Symmachum, anni 522 consulem, Boetii anno 510 consulis, filium fuisse, et Symmachi Senioris, qui anno 485 consul fuit, e filia Rusticiana nepotem. Item vero deinde etiam adstruit de Boetio, anni 522 consule, Symmachi Junioris proinde fratre simul et collega.

56 Neque immerito ita Sirmondus docuit: certum enim in primis est ex Procopio, temporum illorum scriptore, lib. III de Bello Gothico cap. 20, Boetium, anni 510 consulem, Rusticianam Symmachi, anno 485 consulis, filiam matrimonio sibi junxisse, eamque, Theodorici Gothorum regis jussu occisum, superstitem reliquisse. Hinc Romani, ait Procopius, ipsique adeo senatores, in primis uxor olim Boetii, eademque Symmachi filia Rusticiana, quæ facultates suas egenis erogaverat, eo redacti sunt, ut in veste servili ac rusticana panem aliave cibaria ab hostibus petentes tunc victitaverint. Et paulo infra: Instabant Gotthi, ut Rusticiana mactaretur supplicio, insimulantes, quod, exercitus Romani ducibus ampla largitione corruptis, Theodorici statuas deturbasset, quo et Symmachi patris, et Boetii mariti eadem ulcisceretur. Certum pariter est, duos suos filios ad consularem dignitatem simul promotos vidisse, quod ex ipso Boetio Sirmondus probat qui lib. II de Consolatione Philosophiæ Prosa 3, quem paulo ante necem sibi Theodorici jussu illatam in exsilio scripsit, liberorum suorum, una consulum, his verbis meminit: Cum duos pariter consules liberos tuos (seipsum alloquitur) domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti. Et iterum Prosa 4: In quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis

erroribus
scelere,

F

A ætatis pueri, vel paterni vel aviti specimen relucet ingenii.

stenditur : 57 Porro Symmachum socerum, magni admodum, ut par erat, fecit Boetius, cujus rei testem habemus iterum Boetium, laudato mox loco ita loquentem : Atqui viget incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, et, quod vitæ pretio non segnīs emerēs, vir totus ex sapientia, virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Unde non immerito Sirmondus censet, Boetium duobus suis liberis, anno nempe 522 consulibus, alteri suum, alteri vero socii honoris gratia nomen imposuisse. Filiorum quidem nomina Boetius non expressit, sed illius temporis par alterum consulum, quibus ille pater fuerit, non invenias. Scio, inquit Sirmondus in Annotatis ad Ennodii Epistolam 4, lib. VIII, aliter visum auctori Vitæ Boetii, qui filios ejus consules facit Patricium et Hypatium, qui anno Christi 529 consulatum a gesserunt. Verum hæc profecto nimia est allucinatiō. Præterquam enim, quod meminisse oportebat, Græcos et Orientales illos consules fuisse, et ad Boetii familiam nihil pertinere, revincere poterant, quæ modo citata sunt (num. scilicet superiore) verba Boetii, ex quibus liquet, hosce ejus filios consulares ætate adhuc pueros fuisse, cum exsiliū sui consolationem scriberet. Quod sane dico (lege dici vel dicere) non poterat, si ante annos 20, et eoque plures annos, consules fuissent. Quam vere Sirmondus dicat, Patricium et Hypatium, ad Boetii familiam nihil pertinere, liquet e Procopii lib. 1 de Bello Persico cap. 8, ubi inter quatuor belli Persici duces tertio ac postremo loco Patricium et Hypatium recenset his verbis : Ac præfecti militum, qui erant Byzantii, nimirum Patritius Phryx, atque Hypatius Augusti (Anastasi) ex sorore nepos. Hæc sufficere arbitror, ut Tertulli, de qua agimus, Charta pro spuria habeatur.

nec sincerioris note Gordiani donatio,

B 58 Est vero insuper fœdus error tam huic Tertulli donationi, quam Gordiani, quæ illam in citata Chronici Casinensis Appendice proxime sequitur, communis : utraque enim donatio S. Benedicto Casini commoranti facta dicitur. Atqui sub annum dumtaxat 528, vel anno 529, ut Vita prima S. Placidi num. 11 diserte habet, Casinum S. Benedictus venit. Qui igitur anno Justinī seu quinto, ut in Tertulli donatione, seu quarto, ut in Gordiani legitur, fieri ista donatio potuit, cum anno 527 Justinus exstinctus sit? Quod si Justino volueris Justinianum successorem substituere, nec sic donatio illa cum anno illius quinto aut quarto combinabitur. Gordiani donationis hoc exordium est : In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, anno Incarnationis ejusdem quingentesimo vigesimo nono, imperii vero domini nostri conservandi Justinī perpetui ac triumphatoris augusti anno quarto, Julii die XIV. Non advertit imperitus fabulator, annos Incarnationis Christi, aut hodiernum mensium dies numerandi morem id temporis nondum fuisse adhibitum. Paulo infra donationi Symmachus et Vitalianus interfuisse dicuntur, quorum neuter anno 529 in vivis erat. Sub finem Chartæ multa Gordiani concessionem violanti imponitur non minus ridicula decem millium talentorum auri purissimi Romano imperio solvendorum. Subscribunt donationi iterum Symmachus et Vitalianus consules, Boetius item bis consul, de quibus vide paulo ante dicta. Quin et Belisarius tamquam consul, qui consularem dignitatem non est adeptus

ante annum 535, nec anno 529 versari in Italia potuit, bello tunc Persico occupatus.

59 Tertio loco inter ea, quæ ad S. Placidum spectant, habet citata Appendix Siculorum de S. Placidi martyrio ad S. Benedictum Epistolam. Nihil illa continet præter S. Placidi martyrium brevibus relatum, et supplices Siculorum ad S. Benedictum preces, ut novos in Siciliam discipulos mittat, nullo anno aut nomine signata; in Actis tamen primo loco edendis num. 84 Messalini et Pompeii Cylti, rei Benedictinæ in Sicilia procuratorum, fuisse dicitur. Mentio in ea fit Abdalæ, Saracenorum regis; vix dubito, quin, qui Epistolam finxit, cum intelligat, quem Acta in Hispania regnasse aiunt: at Saracenos non nisi sub annum 713 Hispaniam invasisse, suo loco videbitur. Et ut nihil in ea lateret erroris, suppositionis tamen suspicionem non evaderet, vel ob hoc solum, quod ex eadem officina, qua reliquæ jam memorata, et aliæ, de quibus infra, certo fictitiæ, prodiisse videatur. Eadem manu fabricata videtur Gordiani ad S. Maurum, Casinensis cœnobii Præpositum, Epistola, qua Siculorum ad S. Benedictum. Substantia utriusque eadem est, ac præterea idem, paucis mutatis verbis, re idem significantibus, exordium. Ita Epistolam ordiuntur Siculi : Universali monachorum institutori atque doctori Benedicto servi et filii ejus desolati et destituti pastore cum subjectione reverentiam : QUIA NIHIL PATERNITATI VESTRÆ INCOGNITUM ESSE RATUM DUXIMUS, DE HIS, QUÆ APUD NOS ACTITATA SUNT, SCIRE VESTRAM SANCTITATEM VOLUMUS, RELIGIOSISSIMUM AC SANCTISSIMUM DISCIPULUM PLACIDUM etc. Gordianus vero in hunc modum : Dominico Levitæ Mauro.... Gordianus.... Salutem in Domino et spiritum fidei. Quia omnibus modis desiderandam nobis et totis fibrarum præcordiis amplectendam SANCTITATEM V. NIHIL PATIMUR IGNORARE, eorum quam maxime, quæ ad augmentum sanctitatis institutoris nostri ac legislatoris PERTINERE NOSCUNTUR, OPERE PRETIUM DUXIMUS INNOTESCERE EA, QUÆ TEMPORIBUS ISTIS CIRCA SANCTUM ET DOMINUM MEUM PLACIDUM IN SICILIA EVENERE. IS ENIM etc. Hinc vero, quid de Mauri ad Gordianum Epistola responsoria, quæ Gordiani Epistolam in dicta jam sæpe Appendice proxime sequitur, censendum sit, quivis facile statuet.

AUCTORE J. B.

aut Siculorum ad S. Benedictum,

E

F

60 Mauri ad Gordianum Epistolam in Appendice Chronici Casinensis sequuntur Gordiani alia ad Vigilium Papam, Justiniani ad eundem, et Vigilii ad Justinianum responsoria, quas num. 41 et duobus sequentibus confutatas habes. Ejusdem farinae sunt Epistola Justiniani ad Placidum, nepotem suum; item Theodoræ ad eundem; et alterum denique Justiniani de Casinensis cœnobii immunitate scriptum; quibus refutandis immorari non lubet. Accipe tamen, quæ de his jam pridem Baronius tom. VII Annalium ad annum 541 scripsit : Et ut hæc obiter attingamus, extant ibidem litteræ ejusdem Justiniani ad Placidum, nepotem suum, datæ anno duodecimo ipsius Justiniani imperatoris (qui est annus Domini quingentesimus trigesimus octavus) sub consulatu Boetii et Cethegi, addito anno tertio, quorum nulla est mentio, quod simul gesserint consulatum, sed diverso tempore inter se, et a dicto imperatoris anno longe remoto. Siquidem Cethegus consul fuit anno Domini quingentesimo quarto : Boetius quingentesimo decimo : sub anno vero duodecimo Justiniani Joannes et Volusianus (ut vidimus) consulatum gesserunt. Qua pariter censura cor-

aut Mauri ad Gordianum aliorumque litteræ,

AUCTORE
J. B.

a Baronio
jam pridem

corrigas, quæ ei subicitur, Theodoræ Epistolæ ad S. Placidum, iisdem consulibus et anno datam.

61 Sed majori indigent castigatione ejusdem imperatoris Justiniani nomine Litteræ illæ iisdem conjunctæ, quibus salva vult esse Cassinensi monasterio, quæ Tertullus Placidi parens, quæve Justinus Senior imp. eidem cœnobio contulisset: nempe villas, rurâ, castra, oppida, civitates et municipia ibidem recensita, et quidem non parva vel exigua numero. At quænam sub Theodorico, Gothorum rege, esse poterant alicui Romanorum patricio oppida et civitates? vel quæ Justinus imperator ejusmodi in Italia existentia potuit donasse non sua? nec enim glebam imperator Orientis sub Theodorico rege in Italia possidebat. Et quid illud ad finem: « Ex minio manu propria subscripsimus » cum, teste Suida, Justinianus litteras penitus ignoravit? Et quomodo (ut superiores Epistolæ) eadem data legitur sub consulibus Boetio atque Cethego, anno duodecimo ejus imperii? Et quæ insuper ridenda illa subscriptio testium: Theodoricus rex aquilifer, Belisarius draconifer, Mauricius leonifer, Tiberius lupifer? Ac denique quomodo subscripsisse potuit ei privilegio anno duodecimo imperatoris Theodorici Gothorum rex, cum longe ante hæc tempora decessisset, et post eum Athalaricus, inde Theodatus, ac postea Vitiges eo anno duodecimo Justiniani regnaret? Sed missa isthæc faciamus, quæ dolemus ab aliquo ocioso conficta. Miramur vero magis eadem ab ejusdem sacri Ordinis monachis, viris doctis, non fuisse rejecta et oblivione omnino sepulta.

merito reje-
cte.

62 Quamquam æqua sit hæc Baronii censura, non tamen hanc omni ex parte tueri velim: nam primo, quod Volusianum Joanni, anno 538 consubi, comitem adjungat, id contra antiquos consulares Fastos facit, in quibus unus Joannes illo anno consul signatur. Vide Pagium ad annum 538, num. 10. Quod autem Justinianum litteras omnino ignorare dicat, pariter non probo; id quidem habent codices Suidæ Mediolanenses, sed Vaticani pro Justiniano rectius Justinum habent, quem Procopius cap. 6 Historiæ Arcanæ, ἀρχιπρεσβυτης, id est, litterarum expertem vocat. Justinianum autem litterarum expertem non fuisse, late probat Nicolaus Alemannus in caput 18 ejusdem Historiæ, quem vide. Sequuntur denique duæ Gordiani litteræ, unæ ad Messalinum et Pompeium Tyllicum, seu, ut alibi legitur, Cilium; alteræ ad Constantinum abbatem Casinensem, S. Benedicti successorem. Agit utraque de Gordiani in Siciliam reditu. Verum quam parum ex dictis verosimile est, Gordianum a SS. Placidi et Sociorum nece Constantinopolim navigasse, tam verosimile est et has litteras esse fictitias. Primas præterea scriptas eo tempore fuisse oporteret, quo necdum nova Benedictinorum colonia Messanam advenerat, ut sequentibus Epistolæ verbis declaratur: State viriliter... usque dum... fratres nostri a Casino ad monasterium restaurandum veniant. Id vero temporis nulli erant in Sicilia Benedictini, uti ex litteris Siculorum ad S. Benedictum, quas vide in Actis num. 85, colligere est, et tamen Gordianus, nescio quos, patres et fratres ea Epistola alloqui fingitur. Messalinus et Pompeius Cilius, quibus nominatim Epistola inscribitur, laici erant, Tertulli olim in Sicilia procuratores, quorum primus præterea in his ipsis litteris vir illustris appellatur. Quæ vero Con-

stantino abbati inscriptæ sunt litteræ, Passionis S. Placidi a Gordiano Græcis litteris describendæ mentionem faciunt, quod ille numquam præstitit, ut in superioribus ostensum abunde est. Litteras reliquas Appendicis, quia ad res serius gestas pertinent, suis locis attingam. Interim ex dictis colliges, nihil sinceri hactenus, et cui tuta fides adjici possit, ex ea fuisse allatum.

§ V. Discutiuntur, quæ de S. Placidi natalibus circumferuntur.

Quo loco apud Romanos fuerit, etiam id temporis, quo summa reipublicæ auctoritas penes consules erat, Aniciorum familia, nemo nescit, eo maxime nomine apud Christianos nobilis, quod e senatoriis prima nomen Christo dederit: hinc S. Placidum paterna linea, materna vero e gente Octavia sub initium sæculi vi prodixisse memorant ejus Acta proluxiora num. 4. Tempore, inquit, quo Theodoricus Augustus in Seniore Roma, in Nova vero Justinus Senior et Justinianus Romani imperii scepra retinebant, Sedis vero Apostolicæ Johannes primus et Felix præsidebant, Tertullus, vir nobilissimus ac præclarissimus, et in utraque curia Romani imperii post Augustos nulli secundus, homo illustrissimus ac dilectissimus, in Seniore Roma patriciatu retinebat habenas. Qui ex Aniciorum stemmate sanguinis lineam ducens adeoque sapientia, fortitudine atque prudentia viguit, ut ab imperatoribus omnique Romano populo PATER PATRIÆ vocaretur. Hic de Octaviæ gentis familia ducens uxorem, corpore ac moribus speciosissimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea suscepit. Primum namque Placidum, secundum Eutyechium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuisset, pro eo quod ex Octavio et Flavio stirpe descendebat, Flaviam nominaverunt. Stephanus Aniciensis, seu quisquis forte sub hoc nomine latet, Tertullum modestius simul et verius laudat, quem solum per varios honorum gradus patriciatu culmen adeptum ait; Placidum vero Romanæ civitatis indigenam, natum senatorio stemmate, matre vero e gente Octavia.

64 Placidum quidem, S. Benedicti discipulum, Tertullo patre, eodemque patricio, natum, testis locuples est S. Gregorius Pontifex lib. II Dialogorum cap. 3, inter Romanos nobiles, qui filios suos S. Benedicto obtulere, Equitium et Tertullum nominatim recensens his verbis: Tunc quoque bonæ spei suas soboles, Equitium Maurum, Tertullus vero patritius Placidum tradidit. At nihil ille de Tertulli stemmate Aniciano, nihil de dignitate ejus, tam in Oriente, quam in Occidente ab Augustis secunda, nihil de matre Placidi, Octavio stirpe prognata. Gregorio de Placidi genere plura non scripsit sæculo XI Leo Marsicanus, nec ullus illo antiquiorum; ut non nisi ex traditione incerta, vel dubiæ fidei monumentis, vel denique e Petri diaconi Casinensis, aut, alterius cujuscunque, sed auctoritate non majoris, invento Anicianum et Octavianum S. Placidi genus sæculo primo XII vulgo obrudi, librisque consignari cœperit: placuit tamen ea res adeo recentioribus quibusdam, ut non inutile visum illis

S. Placidum

E

* Sedi

F

patre patricio
Romano
natum.